

21 μύθοι για τη γλώσσα

Του Σπύρου Μοσχονά*

Laurie Bauer & Peter Trudgill, επιμ. *Language Myths (Μύθοι για τη γλώσσα)*, Penguin Books, 1998. xviii + 189 σελς.

Οι δύο διαπρεπείς Άγγλοι γλωσσολόγοι που επιμελούνται αυτόν τον τόμο αιτιολογούν την έκδοσή του με τη διαπίστωση πως «η σύγχρονη γλωσσολογία δεν έχει καταφέρει να πληροφορήσει το ευρύτερο κοινό σχετικά με τη γλώσσα». Οι “ordinary people”, μας λένε, έχουν διαμορφωμένες αντιλήψεις για τη γλώσσα, οι οποίες, όσο παράλογες κι αν είναι, «αποτελούν μέρος του πολιτισμού μας» και, μ’ αυτήν ακριβώς την έννοια, μπορούμε ν’ αναφερόμαστε σ’ αυτές ως «μύθους». Καταγράφουν με φειδώ εικοσιέναν (21) τέτοιους μύθους και αναθέτουν σε 21+1 γλωσσολόγους, να τους σχολιάσουν. Οι γλωσσολόγοι που συνεργάζονται σ’ αυτόν τον τόμο — Άγγλοι, Αμερικανοί, Καναδοί, Αυστραλοί (κοινωνιογλωσσολόγοι οι περισσότεροι) — έχουν όλοι συντελέσει με τις έρευνές τους στην απομυθοποίηση διαδεδομένων γλωσσικών προκαταλήψεων.

Το βιβλίο απευθύνεται στο ευρύ κοινό και, παρά τον αγγλοκεντρισμό του, αναφέρεται σε μύθους με ευρύτερη διάδοση. Ο Έλληνας αναγνώστης εύκολα θα διαπιστώσει ότι παρόμοιες μυθολογίες περιβάλλουν και την ελληνική γλώσσα και θα βοηθηθεί να τις αντιμετωπίζει με κριτικό πνεύμα. Αν «στα Απαλάχια μιλούν όπως ο Σαίξπηρ», στη Λακωνία οι Τσάκωνες μιλούν όπως οι Δωριείς· αν «άσχημα αγγλικά μιλάνε στον αμερικάνικο νότο», εδώ «άσχημα ελληνικά» μιλάνε οι «βλάχοι» ή οι Κύπριοι· αν «η ‘διπλή άρνηση’ στ’ αγγλικά (*I am not going nowhere*) είναι παράλογη», παράλογη θα ‘πρεπε να ‘ναι και στα ελληνικά (*Δεν πάω πουθενά*), όπως παράλογη θα ‘πρεπε να ‘ναι κι η χρήση ‘αρνητικών στοιχείων’ με αόριστη σημασία (*Καμιά φορά να πάμε πουθενά με κανένα φίλο μας*)· κι εδώ πιστεύουμε ότι οι νέοι μας μιλάνε και γράφουν όλο και χειρότερα, έχουμε κι εμείς τους «μαύρους» μας, μετανάστες και μειονοτικούς, και μεις δογματίζουμε πως όλα διορθώνονται με «περισσότερη γραμματική».

Οι συνεργάτες του τόμου επιστρατεύουν την επιστημονική τους γνώση προκειμένου ν’ απομυθοποιήσουν τέτοιες απόψεις και να δείξουν το «αντιληπτικό σφάλμα» που τις προκαλεί. Συμφωνούν πως η συλλογική αίσθηση της «ορθότητας» ή και της «ανωτερότητας» που έχουν οι ομιλητές για έναν τρόπο έκφρασης ή και για μια γλώσσα είναι προϊόν όχι γλωσσικών αλλά κοινωνικών και πολιτισμικών παραγόντων.

Προϊόντα κοινωνικών και πολιτισμικών παραγόντων όμως είναι και πολλές από τις αντιλήψεις της σύγχρονης γλωσσολογίας, που έχει πάντως αποδείξει ότι δεν διστάζει να «απομυθοποιεί» τον ίδιο της τον εαυτό. Ίσως γραφτεί κάποτε κι ένα «ανθολόγιο» με τους μύθους που οι ίδιοι οι γλωσσολόγοι έχουν καθιερώσει για τη γλώσσα, όπως τους αναγνωρίζουμε σε οικείες πια, δηλ. καταχρηστικές, μεταφορές («η γλώσσα είναι *όργανο* της σκέψης και της επικοινωνίας», «η γλώσσα είναι εκφραστικό *πρότυπο*», «η γλώσσα είναι *οργανισμός* που αναπτύσσεται και εξελίσσεται», «η γλώσσα είναι *αξία*

* Ο Σπ. Μοσχονάς είναι γλωσσολόγος, λέκτορας στο Τμήμα Ε.Μ.Μ.Ε. του Παν/μίου Αθηνών.

που εκφράζει πολιτισμό», «η γλώσσα είναι πλούτος»), αλλά και σε ισχυρισμούς που προκάλεσαν τεράστιες συζητήσεις και αμφισβήτηση («η γλωσσική ικανότητα είναι έμφυτη», «όλες οι γλώσσες υπακούουν σε αφηρημένους καθολικούς κανόνες», «κάθε γλώσσα είναι ένας διαφορετικός τρόπος σκέψης» κ.ά.).

Ίσως φανεί τότε από ποιους μύθους παρακινείται κι η απομυθοποιητική δραστηριότητα της σύγχρονης γλωσσολογίας.

Εικοσιένιας μύθοι για τη γλώσσα:

1. Δεν πρέπει ν' αλλάζει ούτε να παραλλάζει η σημασία των λέξεων
2. Μερικές γλώσσες απλώς δεν είναι καλές
3. Τα ΜΜΕ καταστρέφουν την αγγλική γλώσσα
4. Τα γαλλικά είναι λογική γλώσσα
5. Η αγγλική ορθογραφία είναι "katastroffik"
6. Οι γυναίκες μιλάνε πολύ
7. Μερικές γλώσσες είναι πιο δύσκολες από άλλες
8. Οι νέοι ούτε μιλάνε ούτε γράφουν σωστά πια
9. Στ' Απαλάχια μιλάνε όπως ο Σαίξπηρ
10. Μερικές γλώσσες δεν έχουν γραμματική
11. Τα ιταλικά είναι ωραία, τα γερμανικά άσχημα
12. Κακή γραμματική είναι η απροσεξία
13. Τα νεγράκια υστερούν στη γλώσσα
14. Η διπλή άρνηση είναι παράλογη
15. Η τηλεόραση θα μας κάνει όλους να μιλάμε με τον ίδιο τρόπο
16. Να μη λέμε "It's me" γιατί το "me" είναι αιτιατική
17. Στο Νότο και στη Νέα Υόρκη μιλάνε άσχημα αγγλικά
18. Ορισμένες γλώσσες εκφέρονται πολύ γρήγορα
19. Οι γλώσσες των Αυστραλών ιθαγενών είναι πρωτόγονες
20. Όλοι έχουν προφορά, εκτός από μένα
21. Η Αμερική καταστρέφει την αγγλική γλώσσα

Αξίζει επίσης να συμβουλευθείτε:

- Το παρόμοιας θεματολογίας βιβλίο του Καναδού γλωσσολόγου Ronald Wardhaugh, *Proper English: Myths and Misunderstandings about Language*, Οξφόρδη: Blackwell, 1999. (βλ. παρουσίαση στην ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 25/12/99)
- Το κλασικό βιβλιαράκι της Marina Yaguello, *Catalogue des idées reçues sur la langue*. Παρίσι: Seuil, 1988.